

**PRAVNI FAKULTET
UNIVERZITETA U TRAVNIKU**

**PREDMET: PRIVREDNO PRAVNI SISTEM
I POLITIKA**

PROFESOR: DOC. DR. EDIN ARNAUT

II SEMESTAR, 2015/2016.

REZIME

REZIME-I POGLAVLJE DRUGI DIO

Ekonomске institucije

Ekonomsko ponašanje tržišnih subjekata je uslovljeno ***institucijama***, pod kojim se podrazumijeva jedan ustaljeni odnos između ekonomskih subjekata, odnos određen pravom, običajima i moralom.

Odnos između **ekonomskih i pravnih institucija** je, po pristalicama institucionalne škole, najbitniji u **društvenom sistemu**, jer ekonomske transakcije treba da bude osnovni predmet **ekonomske analize**, a ekonomska organizacija (institucionalizirana kroz privredno-pravni sistem) ima svrhu da harmonizuje odnose između strana koje bi inače mogle da budu u sukobu.

Što se tiče **ekonomskih institucija**, njihova osnovna svrha je obezbeđivanje sigurnosti i reda u poslovanju što bi trebalo da dovede do smanjenja troškova i rizika poslovanja, a samim tim i do većih ekonomskih efekata.

Prema institucionalistima, ekonomsko ponašanje je strogo uslovljeno **pravnim i ekonomskim institucijama**

■ **Ekonomске institucije** su plod navika, običaja i propisa, koji determinišu pravila ljudske akcije i organizacije trajnijeg ekonomskog ponašanja.

Prema institucionalistima, ekonomsko ponašanje je strogo uslovljeno pravnim i ekonomskim institucijama.

■ Ekonomske institucije su plod navika, običaja i propisa, koji determinišu pravila ljudske akcije i organizacije trajnijeg ekonomskog ponašanja.

Najznačajnije ekonomske institucije su:

- **vlasništvo,**
- **tržište,**
- **firme i ugovori.**

Privatno vlasništvo je kroz historiju ključna institucija koja je opredjeljivala sve druge pojave u ekonomiji i društvu, dok institucija **tržište** predstavlja način povezivanja kupaca i prodavaca.

Takođe, bitne institucije ekonomskog sistema su i **planiranje, pravna sigurnost, troškovi** itd.

- Vlasništvo predstavlja najširu pravnu vlast nad stvarima i ona u najvećoj meri determiniše odluke ekonomskih subjekata.
- U najširem smislu riječi „vlasnička prava“ se odnose na dva združena tipa prava:
 - (a) posjedovno pravo je pravo koje omogućava pojedincima da koriste stvari i da spriječe druge da ih koriste, i
 - (b) prava prenosa posjedovnog prava su ovlasti osobe koja ima posjedovno pravo da ga drugoj osobi (obično, u zamjenu za nešto).
- Pravo privatnog vlasništva i autonomija u zaključivanju ugovora su postulati na čijoj osnovi je izgrađena robna privreda.

4. Koordinacija odluka učesnika u privrednim sistemima je moguća:

Snagom pravila i običaja tradicionalnih društava (u najranijim društvima sa naturalnom proizvodnjom ili robnom proizvodnjom u začetku);

- ***planom***, tj. sistemom komandne ekonomije;
- ***tržištem***, tj. slobodnim sučeljavanjem ponude i tražnje vođenih «nevidljivom rukom».

Za razliku od najranijih društava, u kojima običaj upravlja svakim oblikom ponašanja pa shodno tome i privrednim životom, savremeni privredni sistemi se dijele na:

- (1) ***tržišno privredni sistemi***, koji su danas preovlađujući u svijetu, i
- (2) ***centralizovane privredne sisteme sa komandnom ekonomijom***.

(1) U ***centralizovanim privrednim sistemima sa komandnom ekonomijom*** na centralna pitanja šta, kako i za koga proizvoditi odgovor daje planska regulacija, koju sprovodi država. Ovakvi sistemi bili su odlika bivših ***socijalističkih zemalja***.

- U pitanju je strogo vertikalno hijerarhijsko ustrojstvo na čijem vrhu su društveno političke organizacije (Komunistička partija), koje definiraju ekonomske i socijalne ciljeve društva.
- Radi se o mehanizmu koji svjesno (kroz odluke vlade), **ex ante (unaprijed)** kroz instituciju planiranja donosi sve odluke ne samo o proizvodnji već i raspodjeli.
- Ove ekonomije se obično zasnivaju na državnom vlasništvu nad faktorima proizvodnje, a država, uglavnom, arbitrarno određuje i cijene. **Ovakvim državnim, socijalističkim vlasništvom se upravlja i raspolaže po osobitom administrativnom režimom, u okviru državnog plana kojim je obuhvaćen cio proces proizvodnje i raspodjele.**
- Tržište je isključeno (prije svega tržište kapitala i tržište radne snage) i ne postoji problem ekonomskog izbora od strane ekonomskih subjekata, što za posljedicu ima odsustvo ekonomskih i uopće individualnih sloboda. **Ovakva ekonomska ovisnost pojedinaca od dominantnog državnog vlasništva u privredi (državna preduzeća) i monopartijski politički sistem daju nedemokratska (totalitarna) društva.**
- Isključivanje tržišta dovelo je socijalističke zemlje do zaostajanja za tržišnim ekonomskim sistemima, zbog čega su ove zemlje od devedesetih godina XX st. bile prisiljene na proces prelaska (tranzicije) na tržišni sistem, a danas su prisutne još samo u nekoliko zemalja, kao što su Kuba, Sjeverna Koreja, donekle Libija, te Kina i Vijetnam.

(2) U **tržišnim privrednim sistemima** na centralna pitanja šta, kako i za koga proizvoditi odgovor daje tržišni mehanizam. U ovom slučaju tržište regulira odnose proizvodnje i potrošnje, a država ima samo političku vlast i djeluje samo korektivno na tržište.

Tržišni privredni sistemi su vezani za demokratska državna ustrojstva i odlikuje se time što u njemu pojedinci i privatna preduzeća samostalno donose odluke o proizvodnji i potrošnji.

U ovom sistemu su ispunjene tri pretpostavke:

- prvo, svaki sudionik na tržištu je motivisan sopstvenim interesom;
- drugo, robe/usluge se obezbjeđuju putem *robne razmjene* sa drugim sudionicima (u tradicionalnim društvima ove veze su u principu direktne i prirodne, a u komandnim ekonomijama država donosi sve odluke o proizvodnji i raspodjeli) i
- treće, tržišni ekonomski sistemi funkcioniraju na osnovu sistema cijena, koje vrše optimalnu, odnosno efikasnu alokaciju proizvodnih faktora.

- Cijene su objektivni tržišni signali, koje, na jednoj strani, odražavaju preferencije potrošača, a na drugoj, efikasnost ulaganja preduzeća. I jedni i drugi, ostvarujući svoje pojedinačne interese, ujedno ostvaruju i društveni interes. **Vođeni svojim individualnim interesima, učesnici na tržištu su kao «nevidljivom rukom» vođeni da istovremeno ostvaruju i interese društva kao cjeline.**
- Tržišta su mnogobrojna, ali se uvijek radi o slobodnom susretanju ponude i tražnje, pri čemu je cijena ključni faktor razmjene.
- Iako kažemo da danas u svijetu preovlađuju **tržišni sistemi** oni ipak ne odslikavaju potpuno ostvarenje vladavine tržišta, već se radi o mješovitim privredama. **U njima preovlađuju elementi tržišne privrede sa značajnim regulacionim okvirima, koji podrazumijeva uključivanje vlade u oblikovanje funkcioniranja tržišta (uvođenje pravila koja reguliraju privredni život).**
- Mješoviti ekonomski sistemi podrazumjevaju istovremeno prisustvo i tržišta i države, a kreirani su i oslanjaju se na čiste (pravne) svojinske odnose, uz jasno definisana prava i obaveze između ekonomskih učesnika.

Modeli tržišnih privrednih sistema

Tržišne privrede ekonomskog sistema se klasificiraju u tri modela: anglosaksonski model, socijalno tržišni model i istočnoazijski model.

- **Anglosaksonski model** (primjenjen u SAD) apsolutizira ulogu tržišta i ekonomskih sloboda kao preduslova ekonomskoj efikasnosti. Poduzetništvo je vrlo razvijeno, a mobilnost proizvodnih faktora visoka.

Tržište je u potpunosti usmjereno prema potrošaču, asocijalna pitanja su gotovo zapostavljena. **Ovaj model proizilazi iz doktrine liberalne ekonomije.**

Primjena ovog modela se rapidno širi kroz procese deregulacije, privatizacije i otvorenosti nacionalnih privreda, koji se u posljednjih tri decenije sprovode u velikom broju zemalja.

Model socijalno tržišne privrede

- (zemlje Zapadne Evrope, naročito Njemačka, Švedska, Francuska i dr.) unosi korekture u tržišni način privređivanja, s jedne strane što se ne vjeruje u svemoć tržišta, a s druge u ime rješavanja socijalnih problema.
- Ovdje se princip tržišne ekonomske efikasnosti dovodi u sklad sa općim ciljevima kao što su socijalna pravda, individualne slobode i zaštita čovjekove okoline.
- U okviru ovog modela ekonomskog sistema najpoznatiji su: ***njemački model*** koji se zasniva na sintezi tržišta i socijalne sigurnosti i pravde koju garantuje socijalna država i
- ***švedski model***, koji karakterizira državna regulacija privrede u funkciji smanjenja socijalnih razlika putem preraspodjele nacionalnog dohotka u korist slabijih slojeva stanovništva.

- **Istočnoazijski model** se primjenjuje u Japanu i jednom broju zemalja jugoistočne Azije, a karakteriše ga prožimanje tržišta nacionalnom kulturom i tradicijom, te podsticanje štednje u funkciji nacionalnog razvoja, odnosno visoke sigurnosti pojedinaca i porodice.

Uloga države, naročito kroz industrijsku politiku i državne fondove za istraživanje i razvoj, veća je nego u predhodna dva modela, pa se ovaj model označava i kao **„model administrativno vođene tržišne privrede.“**

Neoistitucionalne ekonomske teorije

Neoinstitucionalna ekonomija je značajno doprinijela objašnjenju prožimanja ekonomije i prava.

Ekonomске teorije preko kojih se razvija neoinstitucionalna ekonomija su: **ekonomska teorije prava vlasništva, ekonomske teorije firme i ekonomske teorije javnog izbora.**

Teorija javnog izbora

Teorija (ekonomija) javnog izbora (*Public Choice Theory*) dalje doprinosi proširenju međuodnosa ekonomije i prava.

Ova teorija opisuje kako vlade donose odluke od javnog interesa (odluke o porezima, javnim dobrima regulacijama i sl.). **Teorija javnog izbora polazi od toga da je političko djelovanje svih ovih sudionika racionalno.**

Sva tri subjekta političkog odlučivanja (političari, građani, javna administracija - birokrati) teže maksimalizaciji svojih interesa i nastoje ih pretvoriti u odgovarajuće državne zakone i propise.

■ U odnosu na **ekonomsko tržište**, **političko tržište** se karakterizira:

a) što su političari zainteresirani za poboljšanje svog položaja, koji se osigurava pobjedom na izborima, a preduzeća, kao glavni igrači na tržištu, nastoje maksimizirati profit, i

b) što za razliku od privatnih odluka ekonomskih učesnika na tržištu, kolektivna (politička) odluka sadrži bitnu nedjeljivost sa samo jednim ishodom (npr. da se gradi ili ne autoput i sl.) pa se radi o zajedničkoj marginalnoj koristi kao ukupnoj korisnosti koju ostvaruju svi članovi zajednice.

**PRAVNI FAKULTET
UNIVERZITETA U TRAVNIKU**

**PREDMET: PRIVREDNO PRAVNI SISTEM
I POLITIKA**

PREDAVANJE - I I

PROFESOR: DOC. DR. EDIN ARNAUT

**PRAVNI FAKULTET
UNIVERZITETA U TRAVNIKU**

EKONOMSKA POLITIKA

Doc. dr. sc. Edin Arnaut

Sadržaj

- **Mjesto ekonomske politike u ekonomskom sistemu**
- **Pojam ekonomske politike u znanstveno-predmetnom smislu, ekonomskoj teoriji i pragmatiki**
- **Zašto je neophodno uplitanje države u privredi**
- **Komponente ekonomske politike (ciljevi, instrumenti, nosioci)**
- **Odnos između ekonomskih ciljeva**

POJAM EKONOMSKE POLITIKE U EKONOMSKOG SISTEMA

- **EKONOMSKA POLITIKA** = naučna disciplina koja se bavi načinom i sadržajem aktiviranja države u privredama pojedinih zemalja.
- **EP** kao znanstvena disciplina = zadatak da u konkretnom ekonomskog sitemu iznađe optimalan način djelovanja države u ostvarivanju ekonomskog rasta i ek.stabilnosti
- **Ekonomski sistem** = institucionalna osnova za **EP** koja uobličava institucije ekonomskog sistema u konkretne **mjere i instrumente** za regulaciju privrede i ekonomsko razvoja

ETIMOLOŠKO PORIJEKLO IZRAZA EKONOMSKA POLITIKA

EKONOMSKA POLITIKA

antički koncepti

OICONOMIA

grč. oikos = kuća, gazdinstvo
nomos = red, zakon, pravilo

POLITICA

grč. politicos = javni, državni
lat. politica = državni poslovi

**EP – utjecaj države na ekonomsku aktivnost –
organizovanje i usmjeravanje tokova ekonomske aktivnosti u
okviru jedne države**

U ZNANSTVENO-PREDMETNOM SMISLU

- **EP je akcija usmjerena na ostvarivanje postavljenih ciljeva i praktičnih potreba ekonomije**
- **EP je svjesno djelovanje države i društva u ekonomskoj sferi**
- **U užem smislu: EP je praktična djelatnost države da nizom mjera i instrumenata regulira privredni život**
- **EP je i posebno područje ekonomske znanosti**

Zaključujemo da je EP ukupnost ekonomsko-političkih akcija države u nekoj zemlji, što se može odrediti i kao skup znanja kojim se rukovodi država, usmjerenih na ostvarenje određenih ekonomskih ciljeva.

U EKONOMSKOJ TEORIJI POJAM EP OZNAČAVA DVA SADRŽAJA

- 1) **Aktivnost države** (makroekonomski subjekti) u cilju stvaranja odgovarajućeg ambijenta koji će omogućiti stabilnost i rast
- 2) **Kao znanstvena disciplina** u okviru ekonomske znanosti, koja se, polazeći od makroekonomske teorije, bavi formuliranjem stanja i **formuliranjem mjera i instrumenata** kojim se rješavaju **određeni problemi ili dostižu postavljeni ciljevi**

Makroekonomska teorija postavlja dijagnozu i propisuje lijekove a EP provodi terapiju.

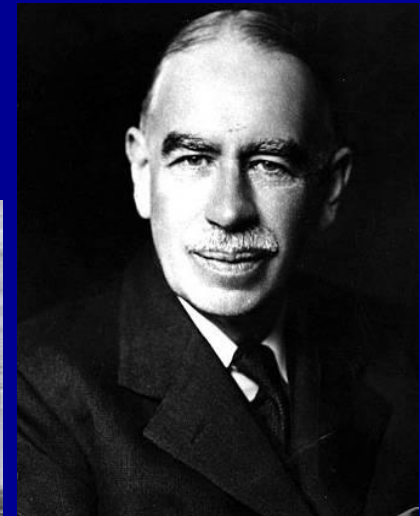
EP = “Vodić za javnu akciju.”

Izučavanje EP podrazumjeva razumjevanje procesa kojim Vlada donosi odluke na tri razine

- 1) **Izbora ekonomskih ciljeva** (razina tekućih izbora)
- 2) **Razini institucionalnih (konstitucionalnih) izbora**, do kojih dolazimo kada znamo koji su ciljevi društva i kako ekonomija funkcionira pod različitim institucijama (standardne ek.institucije: tržište i vlade – do koje mjere se mogu zamjenjivati/isključivati?)
- 3) **Razini identifikacije društveno poželjnih ciljeva** (društvenih preferencija – različitih skupina društva – razina društvenog izbora)

ZAŠTO JE NEOPHODNO UPLITANJE DRŽAVE U EKONOMIJU?

“Nevidljiva ruka tržišta” (Smith) + “vidljiva ruka države”
(Samuelson i Keynes)

KOMPONENTE EKONOMSKE POLITIKE

EP se strukturira u svoje komponente:

(1) CILJEVE EP

(2) NOSIOCE EP

(3) INSTRUMENTE EP

CILJEVI EKONOMSKE POLITIKE

CILJEVI – objektivizirano formulirana poželjna ekonomska stanja za određeni vremenski period

Klasifikacija ciljeva

Dugoročni (strukturni) ciljevi

GLAVNI

1. Povećanje proizvodnje (ekonomski rast)
2. Poboljšavanje alokacije i iskoriš.faktora proiz.
3. Zadovoljavanje kolektivnih potreba
4. Ravnomjernija raspodjela bogatstva i dohodaka
5. Zaštita i stimuliranje razvoja pojedinih sektora
6. Regionalni razvoj

SPOREDNI

1. Poboljšavanje lične potrošnje
2. Povećavanje veličine i strukture populacije
3. Skraćivanje radnog vremena

Kratkoročni (konjuktorni) ciljevi

1. Puna zaposlenost
2. Stabilnost cijena
3. Poboljšavanje izvoza

Izvor: M- Crkvenac, Ekonomska politika, Zagreb, 1997., str. 11

Najčešći ciljevi EP koji služe i za mjerenje makroekonomske aktivnosti

- 1) Visok nivo nacionalne proizvodnje
- 2) Visoka zaposlenost
- 3) Stabilan nivo cijena na tržištu
- 4) Vanjskotrgovinska (međunarodna) razmjena

Cilj EP 1:

Visok nivo nacionalne proizvodnje

- Cilj ekonomije svake zemlje je **proizvodnja** što većih količina dobara/usluga kako bi se zadovoljile stalno **rastuće potrebe ljudi**.
- **PROIZVODNJA**
 - Visok nivo proizvodnje
 - Brza stopa ekonomskog rasta
- Izražavanje ukupne količine roba/usluga moguće je jedino sabiranjem (agregiranjem) tržišnih vrijednosti svih finalnih pojedinačnih roba/usluga.
- Najobuhvatnija mjera ukupne proizvodnje na nivou makroekonomije jedne zemlje je **bruto domaći proizvod (GDP)**

Cilj EP 2: Visoka zaposlenost

- **ZAPOSLENOST** kao cilj makroekonomske politike se izražava kao ostvarenje visoke zaposlenosti odnosno niske nezaposlenosti.
- **Zaposlenost**
 - Puna zaposlenost
 - Niska nezaposlenost

Cilj EP 3: Stabilan nivo cijena na tržištu

- «Održati stabilne cijene unutar slobodnih tržišta».
- **Cijene**
 - Stabilne cijene
 - Slobodno tržište

Cilj EP 4:

Vanjskotrgovinska (međunarodna) razmjena

- Države, dugoročno, nastoje održati uvoz i izvoz (neto izvoz) u ravnoteži.
- **Međunarodna razmjena**
 - Ravnoteža platnog bilansa
 - Stabilan/ravnotežan devizni tečaj

ODNOS EKONOMSKIH CILJEVA

- **Konfrontacija ciljeva:**
 - stabilnost cijena i zaposlenost
 - inflacija i ekonomski rast
 - visoka potrošnja i brzi rast
- **Nosioci EP prave izbor** između ekonomskih ciljeva (trade off) i za određene vremenske serije koriste tri ključne varijable:
 - 1) ekonomski rast
 - 2) nezaposlenost
 - 3) inflacija

INSTRUMENTI EKONOMSKE POLITIKE

- 1) Fiskalna politika**
- 2) Monetarna politika**
- 3) Politika dohodaka**
- 4) Međunarodna ekonomska politika**

FISKALNA POLITIKA

- (a) **Politike javnih prihoda** (ubiranja poreza i drugih dažbina)

- (b) **Politike javnih rashoda** – državne potrošnje (troškovi državne administracije, vojske i policije; izgradnja puteva, škola i bolnica, i sl.).

MONETARNA POLITIKA

- **Monetarna (novčana) politika** određuje količinu novca u opticaju, visinu kamatnih stopa i opseg kredita, čime država utičući na kamate i investicije, može osiguravati: **visoku stopu zaposlenosti, nisku inflaciju, platnobilansnu ravnotežu i rast GDP-a.**
- **Monetarnu politiku** u svakoj zemlji neposredno provodi **Centralna (ili narodna, ili središnja) banka.**

POLITIKA DOHODAKA

- 1) **Suprostavljanje inflaciji i nezaposlenosti**
- 2) **Kontrola nadnica i cijena**
- 3) **Najeftiniji način smanjivanja inflacije**
- 4) **Politika dohodaka je manje rigidan instrument od predhodna dva, ali ne može dugo trajati (u dužem trajanju cijene se deformišu**)

MEĐUNARODNA EKONOMSKA POLITIKA

- Cilj: usklađivanje nacionalnih EP kako inflacija i nezaposlenost ne bi iz jednih prelazile u druge zemlje
- Instrumenti za koordinaciju ekonomskih politika i međunarodne razmjene:
 - 1) Politike razmjene** (carine, kvote, ostala ograničenja uvoza ili izvoza)
 - 2) Upravljanje tržištem deviznih tečajeva**

Od 1975. političke vođe i ekonomski eksperti najrazvijenih zemalja održavaju godišnje ekonomske sastanke (**svjetski ekonomski forum**) da bi zajednički rješavali ekonomske probleme

NOSIOCI EKONOMSKE POLITIKE

- Nosioци EP su **institucije** koje projiciraju poželjne i objektivizirane makroekonomske ciljeve u jednoj zemlji i donose odluke i mjere u ostvarivanju tih ciljeva.
- Nosioци EP imaju **legalitet** i **legitimitet** u zastupanju javnih interesa:
 - 1) Imaju mogućnost prisile
 - 2) imaju zakonsku (ustavnu) zadaću da brinu o općem stanju i javnim interesima
 - 3) imaju odgovornost, jer su pod pritiskom biračkog tijela čijim glasovima su dobili legalitet da zastupaju javne interese
- Karakter **prisile** ovisi od političkog uređenja zemlje

GRUPISANJE NOSILACA EKONOMSKE POLITIKE

Grupisanje u četiri kategorije:

- 1) Državna tijela
- 2) Javno-pravna tijela
- 3) Političke i druge društvene organizacije
- 4) Međunarodne institucije

Prema karakteru odluka nosilaca EP:

Izravna (direktna) ekonomska moć

- 1) Parlament
- 2) Vlada
- 3) Centralna banka

Neizravna (indirektna) ekonomska moć

- 1) Političke stranke
- 2) Sindikati
- 3) Gospodarske/privredne komore

DRŽAVNA TIJELA

Izravna ekonomska moć

- Glavni nosilac EP je država (zakonodavna i izvršna vlast)
- Nose ukupnu političku i ekonomsku vlast a mogu distribuirati ekonomsko-politička ovlašćenja na druge nosioce EP.
- Kao izravni nosioci ekonomske politike pojavljuju se:
 - 1) Parlament
 - 2) Vlada
 - 3) Centralna banka

PARLAMENT

- Najviša razina vlasti u državi, nosilac zakonodavne vlasti i najviših ovlašćenja.
- U BiH: Parlamentarna skupština BiH (dva doma: Dom naroda i Predstavnički dom).
- Uspostavlja opći okvir EP:
 - 1) kreira i donosi zakone, mjere i propise o ekonomskom funkcioniranju države, usvaja zakone i podzakonske akte kojima se reguliraju ponašanja ekonomskih subjekata**
 - 2) usvaja budžet – proračun**
 - 3) usvaja ekonomsku politiku za tekuću godinu**

VLADA

- **Državna vlada je najviše izvršno tijelo**
- Sastav vlade (predsjednik, podpredsjednici, ministri)
- U BiH: Vijeće ministara; predsjedavajući i devet ministara)
- Vladine ingerencije u ekonomskoj politici zemlje:
 - 1) **kreira i donosi zakone, mjere i propise o ekonomskom funkcioniranju zemlje**
 - 2) **zakone i mjere predlaže Parlamentu na usvajanje**
 - 3) **vlada je obavezna da sprovodi ono što usvoji Parlament**
 - 4) **vodi i unapređuje fiskalnu politiku**

CENTRALNA BANKA

- **CB - glavna monetarna institucija u zemlji i vodi monetarnu politiku**
- U različitim zemaljama – različiti nazivi za CB
- **U BiH: Valutni odbor**
- Ingerencije CB u ekonomskoj politici:
 - 1) reguliranje novčane mase
 - 2) određivanje likvidnosti u zemlji
 - 3) kreditna kontrola poslovnih banaka
 - 4) ostali (operativni) poslovi

JAVNO-PRAVNE INSTITUCIJE

- **Organizacije i asocijacije koje predlažu makroekonomske mjere.**
- **Participiranje u EP proizilazi iz:**
 - a) **ovlašteni su od određenih državnih institucija ili im to omogućavaju određeni zakoni i propisi**
 - b) **određeni ekonomski subjekti im daju ovlaštenja da ih predstavljaju (asocijacije privrednika, sindikati)**
- **Najznačajnije javno-privatne institucije:**
 - a) **gospodarske/privredne komore**
 - b) **berze/burze**

GOSPODARSKE / PRIVREDNE KOMORE

- **Udruženja poslodavaca**, organizirane po granama djelatnosti (industrija, trgovina ..), a unutar toga po strukama (tekstilci, metalci...)
- **Dva tipa komora**
 - 1) europsko-kontinentalni tip (pravni karakter, obavezno članstvo)
 - 2) anglo-američki tip (privatna inicijativa u osnivanju, dobrovoljni karakter, privatno-pravni karakter)
- **Djekokrug rada komore**
 - 1) suradnja s državnim tijelima (mišljenja o zakonima.....)
 - 2) organiziranje informacionog sistema i baze podataka
 - 3) aktivnosti na području ekonomskih odnosa s inozemstvom
 - 4) poslovi javno-pravnog karaktera (razna uvjerenja, potvrde o porijeklu robe)
 - 5) unaprijeđivanje tehničko-tehnoloških inovacija, standarda i zaštite domaće proizv.
 - 6) edukacije (znanje iz menadžmenta, primjena pravnih propisa.....)
 - 7) zastupanje interesa poslodavaca pri donošenju propisa i zaključivanju kolektivnih ugovora sa sindikatom

POLITIČKE STRANKE

- Izravan utjecaj na ekonomsku politiku kad osvoje vlast
- Stranke u opoziciji, vlade u sjeni

SINDIKATI

- Zaštita socijalno-ekonomskih prava i položaja radnika (najamnine, radno vrijeme, zaštita na radu...)
- Značaj u vrijeme industrijske demokratije
 - odnos prema poslodavcima (kolektivni ugovori)
 - odnos prema vladi (zaposlenost, porezi na plate.....)

MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE KAO NOSIOCI EP

- **Potreba sa ekonomskom saradnjom između država**
- **Prema predmetu djelatnosti i uticaja na EP:**
 - 1) **one koje svojim sporazumima, konvencijama, preporukama normiraju međunarodne ekonomske odnose**
 - 2) **one koje su usmjerene na operativno učešće u raznovrsnim poslovnim aranžmanima**
- **Opće međunarodne organizacije**
 - **Opći sporazum o carinama i trgovini (GATT) – WTO**
 - **IMF- MEĐUNARODNI MONETARNI FOND**
 - **Svjetska banka, IBRD –MEĐUN.BANKA ZA OBNOVU I RAZVOJ**
- **Regionalne međunarodne ornaizacije:**
 - **EU- EVROPSKA UNIJA**
 - **CEFTA -**
 - **EFTA-EVROPSKO UDRUŽENJE ZA SLOBODNU TRGOVINU**
 - **OECD- ORGANIZACIJA ZA EKONOMSKU SARADNJU I RAZVOJ**

HVALA NA PAŽNJI!!!!!!